

Записи из Стамбола

Сиркици

Гордин Лакас

Ако се узме да је последња тачка европског континента према западу рт Капо ди Роко, испод кога бесне огромни хладни таласи Атлантика, а мала железничка постаја у последњем прибежишту португалских краљева Синтри место одакле креће паукова мрежа шина по целом континенту, и ако би се стварни или измишљени путник укрцао управо на тој станици и кренуо према истоку, све преседајући из воза у воз, пратећи и комбинујући разне редове војачки и часовне зоне, онда би последња тачка пута, до које би једног дана стигао, била велика и отмена станична зграда на улази у Златни рог, тик поред Мраморног мора. У њеној близини је вода, за разлику од Атлантика, мирна и глатка као огледало, и наш путник никада не би помислио да само мало даље теку брзе и опасне морске струје Босфора, које су тако често уз помоћ ветрова умеле да преврћу чамце и бродове, препуштајући њихове путнике страшним неманима које скривене у мрачним дубинама мореуза вребају. Ова последња лука возова зове се Сиркици, а град је, као што знамо, подељен на два континета, а пошто је ово континент европски, а наш воз управо пристиже, сви сигнали које видимо су црвене боје, јер се нема више где, мора се већ једном стати. Писац ових прича, што ће се видети на крају књиге, ишао је у обрнутом смеру, од Сиркиција па до западне тачке, и то не праволинијски, најкраћим путем, већ се као мува запетљана у паукову мрежу, кретао час горе, час доле, час напред, час назад, час укусо, час округ, што је опет било условљено разним намерама и плановима, али и случајним догађајима, па је самим тим стигао у помину Синтру са закашњењем од неколико деценија. Хоћу да кажем, где је једнима почетак, тамо је другима крај, и обратно, па је тако могуће, како нас је Колумбо научно, направити цео круг, што значи да нема ни почетка ни краја, односно да свака тачка на тој путањи представља нови почетак. Добронамерни читаоци ће ме извинити на овим напоменама, географским, топографским и хронолошким, просто не могу да одолим, неки ми ђаво не да мира, стално хоћу да кажем више него што је засада потребно. Но, ипак нема разлога да и ви будете нестрпљиви, верујте ми ништа се није важно у међувремену ни догодило, воз је прошао пругом која опасује најстарији део града, дошао до саме крајње тачке рта званог Сарај, заокренуо пре-

ма заливу Халичу, што је само друго име за Златни рог, и дошао до оних огромних црних челичних округлих браника са јаким федерима, испред којих шине дефинитивно престају.

Нећу се задржати на опису ове старинске станице, подигнуте у време када је Турска империја копнила, када су је моћне европске силе подругљиво називале болесником на Босфору, ултимативно захтевајући од дворске канцеларије зване Порта да преуреди државу у духу модерних времена. А то је опет подразумевало разгранату железничку мрежу, уредну пошту, телеграфски саобраћај, како то велике империје кажу, право на слободно кретање и трговину, дакле све оно што омогућује да се брдо златног и папирног новца похрањено у Паризу, Берлину и Лондону и Бечу може уносно и сигурно улагати, једном речју да све буде по реду и закону, а не да судбина тих милиона фрајака, фунти, рајхсмарака и талира зависи од каприца и хирова тамо неких брадатих локалних паша са турбанима који владају по свом ћефу разним вилајетима или пак дивљачних побуњеника са реденицама преко гуњева, који стално дижу буне и без ичијег пристанка ремете тако тешко успостављену равнотежу светских сила. Рачунала су страна посланства и емисари да ће се пуким повезивањем шина између разних градова стари нерашчишћени рачуни поданика и власти ове уморне царевине можда изравнати, да ће се њена мапа усталити, а инвестиције осигурати. Скројили су они били план, као и увек поштујући искључиво властити интерес, како Левант треба ипак некако сачувати у великом комаду, поготово од горопадних Руса, тако што ће Порта признати такозвано грађанско право једнако и својима и туђима, и верницима и неверницима, не би ли сви остали мирни поданици. Јер, боже мој, индустрија, развој, прогрес, цео тај бурни и све ужурбанији деветнаести век, кога су, не знам зашто називали златним, не може посустати у свом општем кретању напред, и зарад тога мир се мора по сваку цену свуда, а самим тим и овде, одржавати. Тада су по свој прилици француска акционарска друштва морала добити и повољне концесије да упосле властите инжењере и паметно инвестирају свој капитал, што је уједно требало да значи да се и тешка реза на испражњеној каси царевине мора подићи, да би се сада платио данак овом, често наметнутом, напретку.

Можемо само замислити колико се тврдих учених глава дигло, како у Стамболу, тако у новоформираним балканским државама, да ту глупу техничку иновацију са одвратношћу одбаце, јер чему та бештија гвоздена опште може да служи? Али судбина беше неумољива, страни конзули и банкари јетки и строги, нису никога много ни питали,

тако да се брзо сјатило мноштво инжењера и планера, геометра и архитеката, све журно цртајући нове мапе терена, премеравајући трасе тунела и мостова и побијајући кочиће тамо где ће се зидати станичне постаје. На крају усполише силан свет ради копања, дренаже, пробијања тунела, довлачења шина, једном речју врло сумњивог потхвата у који је мало ко овде веровао. Но ипак, на самом крају, појавила се и сама дахћућа црна неман, састављена од челика, опруга, котлова, ложишта, кабине, шест захукталих точкова са сваке стране што клизе по шинама, једном речју необична творевина техничког ума која из ужарене утробе бљује ватру, а из чунка му лете трептаве варнице, дим и гар. Рекло би се, без икаквог претеривања, сам шејтан лично. И управо једном таквом мрачном, бучном, наметљивом уљезу, правом кара-казану одаслатом из далеког и туђег света подигнут је складни бели храм, смиренних линија и добро постављених пропорција.

Тако је настало здање које ће спојити оријентални стил градње и његову орнаментуку са практичним смислом западног човека за организацију, постојаност челичних конструција и машина. А то је опет значило да је дошло доба да чувени караван-сараји, жиле куцавице некадашњег промета огромне царевине, изгубе свој негдашњи углед и славу, да уместо њих полако почну да ничу железничке постаје у којима више нема места за јунаке и дервише, богате трговце и разбојнике, већ се на њихово место уселио гњецави дух обичног чиновништва, пришипетља образованих по школама да живе од педантних бележака, уредног књиговодства, разврставања поштанских писама и регистравања листића за утовар и истовар робе, као и других исто тако ништавних ствари којих би се сваки угледни ефендија из пређашњег доба само стидео. На тим истим местима, заједно са локомотивама, вагонима, депонијама угља, изникла је брзо и читава мала армија машиновођа, скретничара и другог особља која се брине о њима, значи она булумента умашћених, чађавих прилика што хода међу шинама, опремљена специјалним чекићима којима куцка по точковима, не би ли по звуку открила неку пукотину, или оних других са пумпицама за подмазивање сложене нервне структуре овог бића од цевчица, дизни, опруга, федера, и ко зна чега све не. Да не помињемо разне администраторе, шефове и подшефове, телефонисте, телеграфисте, кондуктере, бележнике, продавце карата и остале.

Ни дан-данас, у ово профано време, станица Сиркици није изгубила на достојанству цењене државне установе. Путнике дочекује прави хор намирисаних униформисаних чиновника разних сталежа као на некој смотри. Боја њи-

ове одеће, као и метална знамења на шапкама казују нам ко овде врши смотру у име железнице, ко у име војске, а то у име полиције. Сви су они поносни на своје службе, добро ухрањени, јаким бркова и већа, њихова златна дугмета сијају као и њихове искусне очи, које ваљда треба да открију и оно што обични смртници и не слуте. Због ове парад-

не атмосфере при доласку воза на перону ваљда нема сувишног задржавања, ни буке, ни уобичајене оријенталне атмосфере, а то значи гужве, шаренила, разног башибозука који зија и зева, гледа неком да подвали и да се брже-боље изгуби. Залудни знају да им овде није место, као што им није место ни у банкама, високим надлештвима и војним установама, свуда где влада строгост, дисциплина и провера.

Како који воз пристигне и путници се спусте на беле мермерне плоче од којих је сачињена унутрашњост овог здања, из бочних врата зграде неприметно се искрадају чистачи обучени у сиве униформе са кантама пуним пиљевине. Они ове жућкасте трице просипају целом површином, а затим је скупљају великим метлама, све док камен не поврати своју првобитну боју. На тај начин као да се донесена прљавштина из белог света још на самом почетку затре, плочници се опет забеле, а станица добија првобитни изглед.

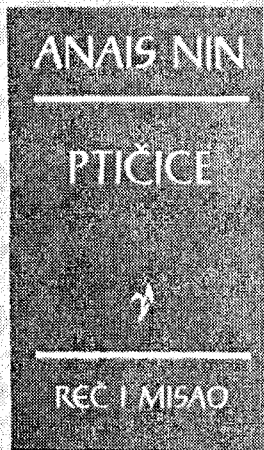
Пењем се цомбастим улицама ка Султан Ахмету, импозантној дамији на огромном затравњеном платоу, у чијој близини су смештени јефтине хотели, ресторани и чајдонице. Чемпреси се повијају на благом топлом поветарцу, око мене ужурбано промичу све ређи пролазници, хук аутомобила сам већ оставио доле за собом. У то време, као да су се сви становници трудили да са мраком нестану са улица, премда су, то се видело, све кафанице и чајдонице крај којих сам пролазио, биле дупке пуне. У њима седе искључиво мушкарци, по њих пет, шест око ниског сточића, сијају им се црне косе и бркови, неки мезете, неки пију чај или пиво, други живахно међусобно причају, трећи су се укипили, држе у устима писак од наргила и лагано пуше. Око њих обиграва послуга, углавном дечади, газдини синови, приносе нови жар пушачима, доносе разна јела и у малим стакленим чашицама чај. Нико се не обазире на мене, ово је вишемилионски град, раскрсница света, нагледали су се они путника и путника, свакојаких, од оних црне коже и кукастих носева као у гаврана, који долазе у дугим белним целабама из Арабије, па до Пакистанаца и Индуса бујних брада офарбаних у црвену кану, или пак Европљана нежне беле коже и дуге светле косе.

Ја сам се испео већ у други део града, празне улице су ме водиле навише, месец је светлио на мрачном небу осветљавајући праву турску калдрму, зграде су биле сиве, неме и тихе, са затвореним пенџерима, лахор доносио мирис мора и изазивао шуштање пожутелог лишћа. Станица Сиркици је остала доле, па се самим тим и ово поглавље завршава.

(Одломци из књиге
Градови и друге приче)

Лепота женске маште

Анаис Нин: *Птичице*
(Еротске приче). Превод с енглескога и поговор: Владимир Лазаревић, Рад, Београд, 2004.

Сјајну књижевницу Анаис Нин (1903–1976) није лако сврстати у неку националну књижевност. Њено порекло је шпанско-француско-данско. Живела је у Паризу и Њујорку. Као млада жена, Анаис Нин је писала дивне, сочне и маштовите еротске приче. Мало људи је знало за те приче, тако да је она постала позната тек шездесетих година протеклог века. Неизмеран је регистар детаља при сексуалним односима које описује славна књижевница. У књизи *ПТИЧИЦЕ* сагају се мушкарац и жена, две жене, мушкарац с две жене... и детаљно прецизно се баве не само коитусом, него чудесно лепо описаним свим варијантама сексуалних игара, с много радости. Еротска машта Анаис Нин иде дотле да она измишља тобожњу јужноамеричку животињцу која ускаче женама између ногу! Приче ове књижевнице не треба поредити с причама које излазе у порно-магазинима. Њене приче су књижевност, књижевност високог ранга која припада историји. Анаис Нин поседује беспрекоран стил (који је преводилац зналачки преточио у српски језик), настојање да се